

ČTENÍ PRO RADOST Co určitě funguje¹

Centrum pro čtenářskou gramotnost v primárním vzdělávání

Výzkum v rámci projektu Moc a síla čtení prováděný Centrem pro čtenářskou gramotnost v základním školství

ČTENÍ PRO RADOST

CO URČITĚ FUNGUJE?

Centrum pro čtenářskou gramotnost v primárním vzdělávání je nezávislá britská nezisková organizace, která si kvalitou své práce vydobyla všeobecné uznání. Smyslem naší existence je prosazování vysokých standardů do výuky čtenářské gramotnosti, a to díky kvalitě, ověřeným metodám výcviku učitelů a renomovaným výzkumům prováděným přímo ve třídách. Zvláštní důraz klademe na výběr hodnotných knih, které dětem umožňují, aby se staly sebevědomými, spokojenými a nadšenými čtenáři a autory textů a mohly se těšit veškerým výsadám, které z toho plynou. Od roku 2004 probíhá náš projekt Moc a síla čtení. Jde o komplexní školní projekt, v jehož rámci učitelé procházejí kvalitním výcvikem, otvírá se jim přístup k široké nabídce literatury pro děti a ve spolupráci se svými kolegy aplikují výuku čtenářství v praxi.

Po dobu více než jedenácti let, během nichž projekt probíhá, jsme pracovali s více než 4000 učiteli z více než 2500 škol ve více než 50 správních celcích. Každý rok shromažďujeme data dokládající úspěchy a pokroky dětí a žádáme učitele, aby s ostatními sdíleli další příklady toho, jak se v jejich školách zásadně proměňuje výuka čtení. Veškeré praktické návody jsou shromážděny na webových stránkách projektu.

Tento projekt nám poskytl jedinečný vhled do možností, jak na základních školách úspěšně vyučovat čtení. Vybudovali jsme model odborných školení pro učitele založených na nejnovějších výzkumech, ale také na postřezích spisovatelů, básníků a ilustrátorů. Mnoho času jsme věnovali pečlivému výběru více než dvaceti textů, které průběžně rozdáváme učitelům a které slouží jako příklad té nejlepší současné literatury pro děti. Od učitelů zařazených do projektu během každého semináře jsme rovněž nashromáždili řadu příkladů efektivní čtenářské praxe². Tyto příklady z praxe jsou vkládány na webové stránky projektu, aby učitelé měli možnost bezprostředně sledovat skutečný průběh vyučování. Moc a síla čtení běží již jedenáctým rokem. Na oslavu tohoto pozoruhodného úspěchu, a také abychom školy povzbudili k zavedení celostátních osnov 2014 (National curriculum 2014), jsme se rozhodli uveřejnit řadu přístupných a praktických materiálů napomáhajících školám v rozvoji čtení pro radost, o jehož užitečnosti a nezbytnosti jsme přesvědčeni.

Louise Johns-Shepherd, předsedkyně Centra pro čtenářskou gramotnost v primárním vzdělávání. Předkládáme vám první z těchto materiálů. Je v něm shrnuto deset předpokladů, o kterých nám řekli sami učitelé a které je nezbytně nutné dále promýšlet a rozvíjet, mají-li školy úspěšně dovést své žáky k celoživotní lásce ke čtení. Doufáme, že vám budou k užitku.

Další informace o Centru pro čtenářskou gramotnost: www.clpe.org.uk

Další informace o projektu Moc a síla čtení: www.clpe.org.uk/por

¹ Překlad ze zdroje:

www.clpe.org.uk/sites/default/files/11892%20CLPE%20Reading%20for%20Pleasure%20Hyperlink%20%28002%29%203.11.15_0.pdf

² Citace uvedené v tomto dokumentu pocházejí z evaluací 487 učitelů-účastníků projektu Moc a síla čtení v 2013-14.

1/ VYTVÁŘENÍ TAKOVÉ ATMOSFÉRY A PROSTŘEDÍ, KTERÉ PODNĚCUJE, DOKÁŽE NADCHNOUT, INSPIRUJE, OCEŇUJE

Projekt Moc a síla čtení nám umožňuje trávit čas s učiteli a promýšlet způsoby, jak knihy žákům představit a přiblížit a jak s nimi pracovat v hodinách. Zjistili jsme, že způsob, jak se knihy k dětem dostávají, může být pro zapojení dětí do procesu čtení klíčový. Role a postoje učitele jsou klíčové také pro utváření prostředí, v němž se čtení prosazuje jako společensky přitažlivá – a také oceňovaná a podporovaná – aktivita. Knižní koutky, kde jsou knihy a informace o knihách nabízeny přitažlivým způsobem a kde je snadné probírat se knihami, vybírat si je i číst, jednoznačně napomáhají vybudování a podpoře pozitivního vztahu ke čtení pro radost.

„Knižní koutky jsou budovány tak, aby přitáhly děti ke knihám a nadchly je pro čtení. Knihy u nás máme vystaveny podle autorů, takže dítě, kterému se líbila kniha některého autora, si snadno může vzít ke čtení i další.“

„Jakožto škola jsme vybudovali prostory pro čtenáře tak, aby byly pro děti co nejpřitažlivější. Žáci teď projevují daleko větší zájem o výběr knih a četbu.“

2/ TEXTY VYSOKÉ ÚROVNĚ ZPROSTŘEDKUJÍCÍ HLUBOKÝ A POUTAVÝ PŘÍBĚH, POSTAVY, ILUSTRACE, SLOVNÍ ZÁSOBU, ZPŮSOB VYPRÁVĚNÍ A NÁMĚT

Všichni známe knihy, které přímo vybízejí k tomu, aby se o nich mluvilo, přemýšlelo a aby se k nim děti vracely, a které děti přitahují z mnoha důvodů. Jsou to texty se silným příběhem, který děti zaujme, rozvíjí jejich myšlení i citění, probudí jejich představivost i čtenářský zájem. Jsou to knihy, které si děti chtějí přečíst znovu, znovu si je vychutnat a lépe zapamatovat. Jsou to knihy různých žánrů – poezie, obrázkové knihy (s textem i beze slov), naučná literatura, moderní povídky či slavné klasické knihy. Je třeba, aby školy disponovaly širokým výběrem hodnotných textů ke čtení a aby byly připravené dětem umožnit číst na smysluplné úrovni

„Vaše poznámka, že dítě pozvedáme na úroveň knihy, se zdá být vskutku pravdivá. Všichni se snažíme o to, vybrat co nejkvalitnější texty ke čtení pro malé čtenáře i nečtenáře.“ „Příběhy děti emocionálně vtahují- a ty se hluboce vžívají „do děje i do dilemat“.

3/ ČTENÍ NAHLAS

Čtení nahlas je pravděpodobně ta nejdůležitější věc, kterou učitel může udělat, a je třeba, aby se stalo častou a pravidelnou součástí každého školního dne. Čtení nahlas zpomaluje psaný jazyk a umožňuje dětem naslouchat mu a vstřebávat jeho melodii a styl. Umožňuje dětem zakoušet a vychutnat příběhy, které by jinak možná nikdy nepoznaly. Když učitel nahlas předčítá dobře zvolenou knihu, napomáhá vzniku společenství čtenářů – pokud se postará o to, aby si děti mohly vyměňovat zkušenosti z četby širokého repertoáru knih, aby se jim naučily rozumět a aby je čtení těšilo.

„Žáci uvádějí, že mají velice rádi, když jim učitel čte, protože „jim to pomáhá, aby si příběh lépe představily“. Všechny děti mají rády, když se jim každý den čte. Jsou schopné o četbě smysluplně mluvit a „lépe o četbě diskutovat“. Na škole v přírodě mě děti ze šesté třídy dokonce prosily, abych jim četl/a před spaním!“

4/ UČITELÉ, KTEŘÍ MAJÍ DOBRÝ PŘEHLED O LITERATUŘE PRO DĚTI

Pokud učitelé pečují o svůj vlastní čtenářský rozvoj, o výběr knih a jsou nadšenými čtenáři, jejich osobní nasazení a schopnost úvahy jim pomáhá vyjadřovat se velmi srozumitelně o povaze čtení a o tom, co to znamená být čtenář. To má pak samozřejmě dopad na jejich učitelenskou praxi. „Součinnost mezi kontinuálním rozvojem znalostí předmětu a osobní reflexí otevřela nové cesty k efektivní pedagogice a více začleňující praxi při výuce čtení.“ (Cremin, T., Mottram, M., Collins, F., Powell, S. A Safford, K. (2009): Učitelé jakožto čtenáři: budování čtenářských společenství, Literacy, 43 (1)

„Mohu doporučit spoustu vynikajících knih jako podnět pro „přípravu a výuku čtenářské gramotnosti.“ „Vím toho o autorech víc než dřív a moje nadšení přeskakuje i na děti. Je to nakažlivé!“

5/ BUDOVÁNÍ ČTENÁŘSKÝCH SPOLEČENSTVÍ JAKO PROSTORU PRO SDÍLENÍ NÁZORŮ A DOJMŮ

Čtení je svou podstatou společenský jev. Sdílená raná zkušenost se zvnitřňuje a stává se základem pro to, co dítě může samostatně zvládnout a jak při čtení chápe samo sebe. Je skutečně důležité, aby se pozvání do školní čtenářské komunity dostalo co největšímu počtu dětí a zahrnovalo i personál, rodiče a celé rodiny. Knižní kroužky, knihkupectví, interaktivní prezentace, čtenářské soutěže, čtenářské dobrovolnictví, fundraising spojený se čtenářskými aktivitami – to všechno jsou cesty, jak zapojit širší veřejnost a napomoci vybudování čtenářské komunity.

„Vedu odpolední čtenářský kroužek, který je velmi oblíbený a který nabízí knihy i dalším žákům. Děti se aktivně účastní a dychtí po další četbě.“ „Největší změna spočívá v tom, že v každé třídě teď vidíte hodnotné knihy, které děti nosí z domova a které teď od rodičů dostávají místo hraček!“

6/ PŘÍPRAVA DISKUSÍ O KNIHÁCH A PŘÍBĚZÍCH, ZAJIŠTĚNÍ PŘÍSLUŠNÝCH POMOCNÝCH SCHÉMAT

Děti potřebují, abychom jim často a pravidelně nabízeli příležitost diskutovat o knihách, které ve třídě společně čtou, a mít přitom naši podporu. Čím více zkušeností se společnými diskusemi mají, tím lépe dokáží vyjádřit, jaký význam pro ně text má a sdílet tyto myšlenky a témata s celou třídou. Mluvit o knihách je podnětné pro všechny čtenáře i pro všechny spisovatele, ale největší přínos má zejména pro děti, které mají problémy s porozuměním textu.

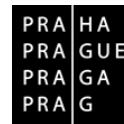
„Zařadit daleko více diskusí o knize do učebního plánu, dokonce předtím, než děti knihu vůbec otevřou, stimuluje dětské myšlení a kladení otázek.“

„Děti rozvíjejí schopnost diskutovat o svých názorech na knihy – diskuse o knihách bývá velmi úspěšná.“

7/ POROZUMĚNÍ VÝZNAMU KNIŽNÍCH ILUSTRACÍ JAK PRO VYTVÁŘENÍ TEXTU, TAK PRO JEHO PŘIJETÍ

Ilustrované a obrázkové knihy představují nesmírně důležitý zdroj poznání pro všechny čtenáře. Porozumět tomu, jak ilustrace a obrázky spolu s textem působí na utváření významu, představuje vysokou úroveň čtenářských dovedností. Možnost výtvarně ztvárnit reakci na přečtený text může dětem pomoci a povzbudit je k tomu, aby pronikly do imaginárního světa textu nebo aby lépe pochopily literární postavu. Kreslení pomáhá dětem začít formulovat svou reakci na to, co četly, a může jim pomoci při analýze způsobu, jakým autor používá jazyka a obrazů.

„Moje třídy umění silně motivuje – přístup založený na umění jim opravdu pomohl proniknout do textu a rozvinout jazykové schopnosti.“

„Velice se mi líbí koncept obrázkové knihy- moje 6. třída v něm našla skutečnou inspiraci.“

„Obrázkové knihy mají obrovský dopad na pokrok dětí ve čtení – daleko větší, než jsem si myslel.“

8/ VYUŽITÍ DIVADELNÍ ADAPTACE A HRANÍ ROLÍ PRO LEPŠÍ POROZUMĚNÍ A PŘIBLÍŽENÍ K TEXTU

Divadelní adaptace a hraní rolí poskytuje bezprostřední cestu do světa příběhu a dovoluje dětem aktivní zkoumání textu. Umožňuje dětem, aby se skutečně vžily do jednotlivých postav a představily si, jak věci mohou vypadat z jejich perspektivy. Skrze divadlo a hraní rolí mohou děti proniknout hlouběji do postav i událostí a lépe si je představit. Tuto schopnost porozumění pak mohou rozšířit na svou další četbu i psaní.

„Hraní divadla nebo hraní rolí je skvělý způsob, jak posílit čtenářskou gramotnost. Dává dětem možnost přistoupit k textu různým způsobem a rozvinout své jazykové schopnosti pro vlastní úspěšné psaní.“

„Děti používají jazyk knihy, kterou četly na začátku roku. Ten je teď zakomponovaný do jejich učení i her.“

9/ SPOLUPRÁCE S AUTORY/ILUSTRÁTORY NA POCHOPENÍ TVŮRČÍHO PROCESU

„Spisovatelé, kteří ve školách pracují s dětmi a mladými lidmi, jim nabízejí zkušenost, která může inspirovat a uvolnit cestu jejich tvůrčímu vyjádření, a to bez ohledu na věk, pohlaví, domácí zázemí nebo postoje. Mnoho škol se shoduje, že taková spolupráce má významný dopad na to, jak se děti dozvídají o síle a kouzlu jazyka.“ Kouzelný prach, který trvá (Magic Dust that lasts) – Spisovatelé ve škole – zachování hybnosti – Sue Horner – Arts Council)

„Ponořit se do textu hlouběji jakožto autor, položit si otázku, proč to autor napsal tak a tak nebo proč volil to a to slovo“

„Celá škola upírala pozornost na autora a ten celou školu zaujal – a dokonce slavnostně otevřel naši knihovnu.“

10/ UŽITÍ KRÁSNÉ LITERATURY MIMO HODINY LITERATURY – INTERDISCIPLINÁRNÍ OSNOVY S HODNOTNOU KNIHOU JAKOŽTO VÝCHOZÍM BODEM

Znovu a znovu jsme od učitelů slyšeli, jaký úspěch zaznamenali, když jako výchozí bod pro své přípravy použili literární text. Mnohé školy nyní volí interdisciplinární přístup vycházející z hodnotného textu, který používají jako pojítka s jinými předměty. To posouvá čtení na ústřední místo osnov a dokazuje význam a hodnotu výuky čtení.

„Lepší využití interdisciplinárního přístupu k vyučování – zavedením výtvarné a hudební výchovy do hodin literatury. Děti začaly být tak tvůrčí a múzické!“

„Čtení se teď vyučuje napříč předměty a v interdisciplinárních souvislostech, což přináší hlubší porozumění textům“

„Blahopřeji vám k projektu Moc a síla čtení. Nevzpomínám si, že by se někdy předtím učitelský tým vrátil ze školení s takovým nadšením, elánem a optimismem.“